

Devlerin Dönemi

Doç. Dr. Haluk BERKMEN

Günümüzden binlerce yıl önce yeryüzünde dev denebilecek iri yapılı, güçlü ve uzun boylu insanlar hüküm sürdü mü? Öncelikle "**Dev**" sözünü inceleyelim. Ural-Altay dillerinde **dev** sözü "iri", "büyük" hatta "uzun" anlamları ile yakından ilişkili. Örneğin, "devir" uzun bir zaman süresini, "devam" bir olayı uzatmayı ve "deve" uzun boylu bir hayvanı tanımlıyor. Hatta günümüzde dahi uzun boylulara "deve gibi boyu var" deyimi kullanılmaktadır.

Budist yazıtlarda **Deva**'lar insanlardan daha güçlü, daha mutlu ve daha uzun ömürlü varlıklar olarak belirtilir. Devalar için aynı belgelerde "**Devata**" sözü kullanılır ki açıkça Dev ile Ata sözcüklerinin bitişmesinden oluşmuş Ural-Altay (aglutinant) sözcük yapısına işaret eder. Devalar belli bir dönemde yönetici olmuş ve hem güçlü hem de sevgi dolu insanlar veya insanüstü "**devler**" olarak tanımlanmışlardır.

Sanskrit diliyle yazılmış Hindu belgelerinde **Deva**'lar iyi kalpli ve doğüstü tanrısal güçlere sahip insanlar olarak tanımlanmışlardır. Hint-Avrupa dillerinde bu **dev** sözü "parlayan göksel varlıklar" anlamını kazanmış, tanrı anlamına gelen **dio**, **dieu** ve **teo** sözleri dev sözünden dönüşerek oluşmuşlardır. Dev sözünün tersten okunuşu olan **ved** veya **veda** sözcüğü Hinduizm'in en eski yazıtlarına verilen isimdir. Kutsal metinler olan Vedalar Devalardan yardım istemek ve takdis edilmek amacıyla yazılmışlardır. Vedaların en önemlisi **Rigveda** Hint kültüründeki en kutsal belgelerden biridir. Rigveda bir yandan dünyanın oluşumunu anlatırken diğer yandan tanrıları öven şiirler içerir. En eski vedalarda Devalara **Asura** da denmiştir. Bu isimdeki **As** kök sözcüğü devlerin Asya kökenli insanlar olabileceklerine işaret ediyor. Daha ileri tarihli belgelerde Asura'lar Deva'ları kıskanan ve onlarla mücadele eden daha ilkel bir insan grubu olarak tanımlanmıştır.

Mezopotamya'da Sümer imparatorluğunun çöküşünün ardından Asur halkı M.Ö. 2000 yıllarından M.Ö. 600 yıllarının başına kadar, Anadolu'dan Mısır'a uzanan geniş bir bölgeye egemen olmuştur. Yanda Asur imparatorluğunun sınırları görülüyor. Asurlular da Sümer kültürünü pekâla kıskanıp yıkmış olabilirler. Üstelik kendi özel dillerini ve yazılarını da Sümerceden dönüştürerek geliştirmişler, Sami kültürünün temelini atmışlardır. Günümüzde birçok üniversitede *Sümeroloji* yerine *Asiroloji* bölümleri bulunmakta, Sümer dili yerine bir Sami dili olan Asur dili ve kültürü incelenmektedir.

Devlerle As'ların mücadelesinden kuzey Avrupa kaynaklı Viking yazıtları da söz eder. M. S. 10. yüzyıla ait İzlanda kaynaklı **Völuspa** ile **Edda** destanları **As**'lar ile **Devlerin** sürekli savaştıklarından söz eder. Bu savaşların en önemli iki As tanrısı **Odin** ile **Thor**'dur. Odin **As-gord** (As bahçesi) adlı bir ruhsal alanda yaşardı ve Thor iki taraflı çekici ile tek başına savaşırdı, Odin devlere karşı nihai ve kesin **Ragnarök** savaşı için etrafına cesur cengâverler toplardı. Völuspa destanında Ragnarök savaşı dünyanın sonu ve bir tür kıyamet günü olarak tanımlanmıştır. Belki de Ragnarök savaşı ruhsal bir anlam içermekte, 10. yüzyılda kuzey Avrupa'da güçlenen Hıristiyan dininin pagan inançlarını yok edişini simgelemektedir. (Bkz. İngilizce 8 sayılı **The Double-Edged Ax** başlıklı yazı). As kültürüne Ege adalarında dahi rastlıyoruz. Bu konudaki **24 sayılı As, Okh ve Tur Halkı** başlıklı yazıma bakınız.

Belli bir dönemde devlerin yaşamış olduklarını kesinlikle bilmesek dahi dünyanın pek çok yerinde insanüstü güç gerektiren iri taş yapıtlara ve Megalith (İritaş) kültürünün izlerine rastlıyoruz (Bkz. İngilizce **41 sayılı Megaliths of Europe** başlıklı yazı). Günümüzün teknoloji ile bile taşınması zor olan iri taş bloklarını devler yerleştirmiş olabilirler mi?

Bugünkü İsrail'in Ürdün sınırına yakın bir bölgede Gilgal adıyla bilinen ve günümüzden 11.000 yıl önce inşa edilmiş olduğu saptanmış olan, dairesel iri taşlı bir yapıt bulunuyor. Bu yapıt Göbeklitepe tapınaklarıyla aynı döneme ait ve görüntüsü de büyük çapta benzeşiyor.

Altta solda **Gilgal** ve sağda **Göbeklitepe** görülüyor.

Göbeklitepe'deki iri dikilitaşlar dev gibi uzun boylu insanları simgeliyor. **Nevalı Çori**'deki heykel de 1 metre 93 santimetre boyunda olup, o gün için oldukça uzun boylu bir insanı belirtiyor. Her iki bölgede bulunan heykellerin ellerine dikkatinizi çekerim.

Kaynaklar:

12000 Yıl Önce Neolitik Dönem, Yapı Kredi Kültür Yayıncılık, 2007, İstanbul.

Mythes Nordiques, R. I. Page, Editions du Seuil, 1993, Paris, Fransa

Ragnarök, Ana Britanica, Ana Yayıncılık, Cilt 26, sayfa 127, 1993, İstanbul

Viking Mythology, John Grant, Grange Books, 1990, Londra, İngiltere.